

Antoni Ferrer

Centenari del seu naixement

Jo soc una persona pacífica, sense demagògia ni estratègia. Dic exactament el que penso. I ho faig de forma senzilla, sense retòrica. La gent que es reuneix per a escoltar-me sap que, amb independència de si coincideix o no amb el que penso, soc honest, que no tracto de captar ni de convèncer a ningú. Sembla que la honestedat no es fa servir molt en els temps actuals. Ells venen, escolten i se'n van contents com qui té necessitat d'un got d'aigua fresca i la troba allà. Jo no tinc cap idea del que diré quan estic davant de la gent. Però sempre dic el que penso. Ningú podrà dir mai que l'he enganyat. La gent té la necessitat de què li parlin amb honestedat.

2003

Per a mi, el món és una mena d'enigma que es renova constantment. Cada vegada que el miro, sempre veig les coses per primera vegada. El món té molt més a dir-me del que soc capaç d'entendre. És per això que m'haig d'obrir a un enteniment sense límits, de forma que tot càpiga en ell.

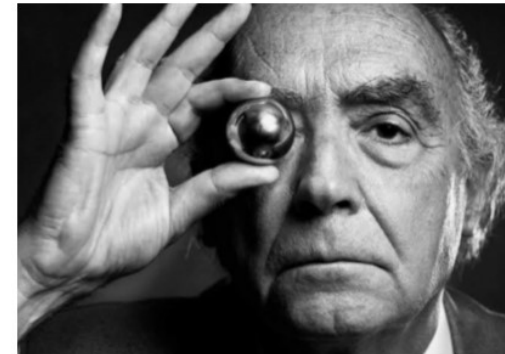
O jornal, Lisboa, 1983

Soc una persona amb dos defectes molt greus: soc melancòlic i sarcàstic. Son dos defectes massa vulgars com per anar junts.

NT, Lisboa, 1984

El meu cognom, Saramago, ve del malnom de la família del meu pare. Quan ell va anar a inscriure'm, el funcionari li va preguntar: "Com es diu el nen?". I el meu pare va respondre: "Com el pare", que, segons la llei, era José de Sousa. Però el funcionari, pel seu compte, va afegir el malnom que coneixia. No ho vam saber fins que vaig començar l'escola i el meu pare va demanar una partida de naixement. Li va caure l'ànima als peus, tant que a ell li agradava Sousa, més delicat. Així que va haver d'emprendre un procés burocràtic complicat per a què es reconegués que ell també es deia Saramago i que aquell nen era fill seu. Deu ser un cas gairebé únic en què el fill li ha donat el nom al pare.

La Revista de El Mundo, Madrid, 1998

La meva vida està lligada a quatre punts cardinals: Azinhaga do Ribatejo, on vaig néixer; Lisboa, on vaig viure; Lavre, on em vaig trobar realment com a escriptor i on vaig començar a conquerir el Nobel; i Lanzarote, l'illa en la que resideixo actualment.

Folha de Montemor, Montemor-o-Novo, 1998

Jo parlo d'un altre triomf, el triomf que significa que pots dir-te: no t'has traït mai i tampoc has traït a ningú. I això és el millor que hi ha, millor que el Premi Nobel. Pots mirar-te quan t'afaites al matí i dir: m'agrada aquest senyor.

El Mundo, Madrid, 1998

Quan jo mori... si es posés una làpida en el lloc on jo em quedaré, podria ser una cosa així: "*Aquí jau, indignat, el senyor de tal*". Indignat, és clar, per dos motius: el primer, per no estar ja viu, que és un motiu prou important com per indignar-se; i el segon, seria, indignat per haver entrat en un mon injust i haver sortit d'un mon injust. Però s'ha de continuar, s'ha de continuar caminant, s'ha de continuar.

Magna Terra, Guatemala, 2001

Moltes vegades em pregunto què hauria estat de la meva vida si no hagués existit el 25 de novembre. És veritat que llavors ja havia escrit alguns llibres, però amb aquestes obres no ocuparia cap lloc en els manuals de literatura. Tampoc sé molt bé quin lloc ocuparé en aquests d'ara... Hi va haver un moment decisiu, i va ser la situació en què de sobte em vaig trobar, sense feina ni esperança d'aconseguir-la. L'estiu calent de 1975 em va esgotar completament. Llavors vaig prendre la gran decisió, que no va ser una decisió dramàtica: "*O escrius ara, o decideixes que ja mai seràs escriptor*". De tal forma que, en març de 1976, vaig anar

cap a Alentejo, on vaig passar dos mesos recopilant material per a *Aixecat del terra*. Ara, finalment, tinc el privilegi de ser només escriptor les vint-i-quatre hores al dia.

Jornal de Letras, Artes e Ideias, Lisboa, 1986

Vaig ser un lector entusiasta. A casa meva no hi havia llibres, però llegia molt a les biblioteques públiques, sobretot de nit. Llegia de manera indiscriminada. Recordo haver llegit *El paradís perdut* de Milton, traduït, cap als setze anys. No tenia ningú que m'aconsellés sobre què llegir a continuació. De forma que la meva educació literària va ser anàrquica, plena de llacunes, però amb el temps vaig aconseguir organitzar una mena de visió coherent de la literatura, sobretot de la francesa.

The Independent, Londres, 1993

Tot ha estat molt ràpid i estrany. La meva primera novel·la, *Manual de pintura i calligrafia*, va sortir el 1977. Va tenir una crítica acceptable, però va passar inadvertida perquè, en aquells temps de la Revolució, la gent gairebé no estava interessada en la literatura. En el 89, vaig publicar *Aixecat del terra*, que ja era una

cosa nova, una cosa diferent al que s'estava fent en la narrativa portuguesa; però l'aparició, el 1982 de *Memorial del convent* va ser molt difícil d'encaixar. El panorama literari portuguès estava perfectament organitzat, cadascú ocupava el seu lloc corresponent, els més joves i els menys jove, tot funcionava sense sorpreses fins que, de cop i volta, arriba un senyor...

El semanal de ABC, Madrid, 1996

Començar a llegir va ser per a mi com entrar en un bosc per primera vegada i trobar-me de cop i volta amb tots els arbres, amb totes les flors, amb tots els ocells. Quan fas això, el que t'enlluerna és el conjunt. No dius: m'agrada aquest arbre més que els altres. No, cada llibre en el que jo entrava el prenia com una cosa única.

El País Semanal, Madrid, 1998

Avui crec que els meus avis representaven, per a mi, la terra mateixa, l'humus, les olors primordials (apropo el nas a la màniga de la camisa i sento la seva olor), la pluja i l'aridesa, la calor i el fred. D'alguna forma, ells van ser els intermediaris entre el món i jo.

La Repubblica, Roma, 2007

El que realment va canviar alguna cosa de la meva vida va ser la meva transformació en lector. [...] Dec la meva afició a la lectura

a dues coses. Els dos anys que vaig assistir al Liceo, en l'assignatura de portuguès tenia un llibre molt poc atractiu (de fet, gens atractiu): la selecta. Aquesta antologia literària era la biblioteca de qui no en tenia una altra. Allà apareixien poemes, contes, fragments de novel·les... En el fons era una biblioteca en un sol llibre. Després, quan vaig entrar a l'Escola Industrial de Alfonso Domingues, on només esperava trobar assignatures tècniques i científiques, també vaig tenir portuguès i francès. I jo pregunto: en els programes d'ensenyament tècnic d'avui dia, s'explica literatura? És possible que no [...] I només després vaig anar a la recerca de la gran biblioteca, la de les Galveias, que en realitat no era tan gran, però per a mi era el món...

Visao, Lisboa, 2007

Tinc la impressió que he tingut la millor vida possible perquè no he planificat res i he acabat tenint-lo tot. Qui s'havia de creure que el noi que va néixer en aquella vila, com neixen i han nascut tants, després de portar una vida gens fàcil fora de la vila, en un moment de la seva vida havia d'estar assegut en la seva biblioteca parlant dels llibres que ha escrit, sense que això sigui el resultat d'un pla àrduament executat? Tot el que hi ha aquí, ja sigui la casa de l'altre costat de la paret, ja sigui aquesta part, tot està construït amb llibres i no amb totxanes ni res d'això. Qui s'ho havia d'imaginar?

Tabu, Lisboa, 2008

Al meu parer, la gran revolució, i d'això parla el llibre [*Assaig sobre la ceguesa*], seria la revolució de la bondat. Si d'un dia per un altre descobríssim que som bons, els problemes del món es resoldrien. És clar que això no només és una utopia, sinó un disbarat. Però la consciència de què això no succeirà no ha d'impedir a cada individu que faci tot el que pugui per a regir-se per principis ètics. Al menys el seu pas pel món no haurà estat inútil i no haurà estat perjudicial. Quan veiem l'estat en el que es troba el món, ens adonem que hi ha milers i milers d'éssers humans que van fer de la seva vida una acció perjudicial sistemàtica contra la resta de la humanitat. Ni tan sols fa falta donar noms.

Folha de S. Paulo, Sao Paulo, 1995

L'amor no és suficient. L'amor és una cosa personal, i s'alimenta del respecte mutu. Però això no transcendeix al col·lectiu. Portem ja dos mil anys dient-nos això d'estimar-nos els uns als altres. I ha servit d'alguna cosa? Podríem canviar-lo per respectar-nos els uns als altres, a veure si així té més eficàcia. Perquè l'amor no és suficient.

Turia, Teruel, 2001

La meva mirada és pessimista, però és la mirada que vol canviar el món.

Turia, Teruel, 2001

Tampoc diré que el fet d'haver corregut el risc de quedar amb la visió bastant disminuïda no va influir a *Assaig sobre la ceguesa*. Però el tema de la ceguesa té molt més a veure amb una convicció pròpia: que, en allò relatiu a la raó estem cecs. Nosaltres mateixos decidim que som els únics éssers racionals sobre la Terra, cosa que va ser una determinació pròpia, perquè ningú ha vingut de fora, d'una altre planeta o d'un altre sistema, a dir-nos que som racionals. Al meu entendre, no fem servir racionalment la raó. En part, és com si jo digués que som cecs de la raó. I aquesta evidència és la que em va portar a imaginar, metafòricament, un tipus de ceguesa que, en el fons, existeix: vaig a crear un món de cecs perquè, efectivament, vivim en un món de cecs. Estem tots cecs. Cecs de la raó. La raó no es comporta racionalment, la qual cosa és una forma de ceguesa.

Folha de S. Paulo, Sao Paulo, 1995

Ja no canviaré d'opinió, ni em queda temps en la vida per a canviar-la: l'ésser humà no té remei.

Setembro, Lisboa, 1993

Jo soc molt pessimista. Més encara, el que jo soc és pessimista. Soc dels que diuen "aquest got està mig buit", i no "aquest got

està ple fins a la meitat”. Un ha de viure i trobar en el fons d’aquest pessimisme una força que ens mantingui vius i dempeus.

El Mercurio, Santiago de Chile, 1994

Crec que Déu Nostre Senyor va crear el món i també va crear les contradiccions i després, com que no sabia què fer amb elles, va crear l’home.

Expresso, Lisboa, 1984

Si és cert que no passem de ser contes ambulants, contes fets de contes, i que anem pel món contant el conte que som i els contes que aprenem, em sembla igualment clar que mai podrem arribar a ser més que això, aquests éssers fets de paraules, hereus de paraules, que van deixant, al llarg dels temps i del temps, un testament de paraules, el que tenen i el que son. Tot.

Canarias 7, Las Palmas de Gran Canaria, 1994

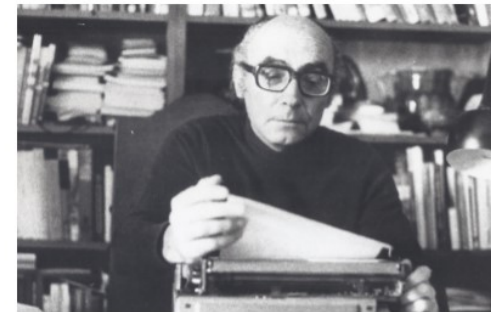
Jo no estaria tan segur de què la vida estigui per sobre de la mort. Gairebé diria que son germanes, que, a on va una, l’altra la segueix, i que no hi ha més remei. Nosaltres ens estem morint a cada moment, comencem a morir quan naixem i anem en aquesta direcció fatalment. Algunes cèl·lules del nostre cos es regeneren, d’altres se substitueixen, però unes altres moren i, per tant, som un cos viu on ha estat la mort. Nosaltres transportem la nostra pròpia mort. I això s’ha de tenir clar. La mort no és l’enemiga que arriba, en la que nosaltres no estàvem pensant i ens quedem sor-

presos i preguntem: com és que vostè apareix aquí? No, no, no tenim perquè sorprendre’ns. Ella està aquí, al nostre costat i s’ha de viure amb ella.

La Jornada Semanal, Mèxic DF, 1998

M’agradaria morir essent plenament conscient. Em sembla una putada morir-se quan estàs dormint. Això no se li fa un ésser humà. M’agradaria morir-me essent conscient de què m’estic morint i mirant a les persones que estimo.

El País, Madrid, 2006

Si la literatura encara serveix d’alguna cosa en aquest món, és a dir, si és alguna cosa més que un text que uns escriuen per a que d’altres llegeixin, s’ha de recuperar, ja que la nostra societat corre el risc (degut als mitjans audiovisuals) d’emmudir, és a dir, corre el risc de què, cada vegada més, hi hagi una minoria amb gran capacitat per a parlar i una creixent majoria limitada a escoltar, sense ni tant sols entendre molt bé el que està escoltant.

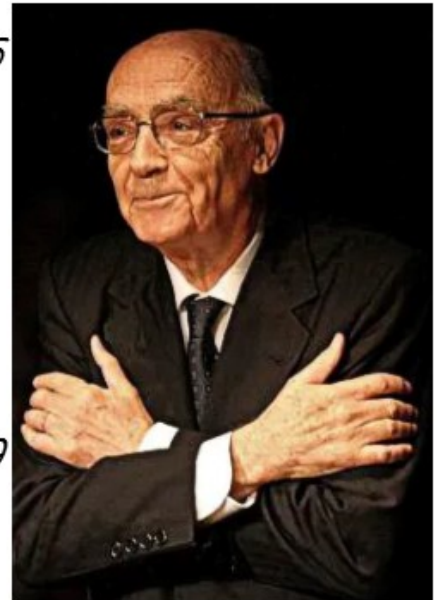
Jornal de Letras, Artes e Ideias, Lisboa, 1983

Si mirem les coses de forma propera, potser arribaríem a la conclusió que les paraules intenten dir el que hem pensat o sentit, però hi ha motius per a sospitar que, per molt que busquem, no arribaran a enunciar mai aquella cosa estranya, rara i misteriosa que és un sentiment.

ABC Literario, Madrid, 1996

La novel·la, la meva feina, en el fons no és només una activitat literària, sinó una forma apassionant, real, molt real, de viure la vida.

ABC, Madrid, 1989

Abans de l'interès per l'escriptura n'hi ha un altre: l'interès per la lectura. I malament van les coses quan només es pensa en el primer si abans no s'ha consolidat el gust pel segon. Ningú escriu sense llegir.

Revista Diário, Madeira, 1994

El que jo vull es que el lector, quan es trobi amb un llibre meu, quan el llegeixi i arribi al final, pugui dir: vaig conèixer a la persona que va escriure això. Tot i que no defenso el confessionalisme en la literatura, m'interessa dir: aquíestic jo, això és el que penso, això és el que sento. Per a mi, és molt important que el lector pugui dir: aquest llibre porta una persona a dins. I aquesta persona és l'autor de tota aquesta diversitat de coses amb les que es fa una novel·la.

La Nación, Buenos Aires, 1996